

Οι σημαίες της Επανάστασης και πώς καθιερώθηκε η γαλανόλευκη

Φτιαγμένες κυρίως από βαμβακερό ύφασμα, κεντημένες ή ζωγραφισμένες με προσωπικά σύμβολα, οι σημαίες της Ελευθερίας κουβαλούσαν ένα κομμάτι της ιστορίας των αγωνιστών. Η επιμελήτρια εκθέσεων του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου Νατάσα Καστρίτη μας ξεναγεί και μας εξηγεί την ιστορία τους.

Όταν κηρύχθηκε η [επανάσταση](#) και καθώς δεν υπήρχε ενιαία διοίκηση δεν ήταν δυνατόν να επικρατήσει ένας τύπος σημαίας. Οι αγωνιστές έφτιαχναν τις δικές τους σημαίες, με ιδιαίτερα προσωπικές αναφορές που τις θεωρούσαν συντρόφους στον πόλεμο και είχαν τον ίδιο δεσμό μαζί τους όπως με τα όπλα τους.

«Η σημαία του κάθε αγωνιστή είχε μία ιδιαίτερη βαρύτητα για τον ίδιο, φτιαχνόταν από τον ίδιο, όπως την ήθελε ο ίδιος, με τα σύμβολά του. Ήταν ουσιαστικά η αποτύπωση της ιστορία του, της ιδεολογίας του και της πίστης του σε ένα σύμβολο που τον συντρόφευε και στη μάχη» μας εξηγεί η κ. Καστρίτη.

Μάλιστα, ο δεσμός των αγωνιστών με τα σύμβολά του ήταν πολύ στενός, όπως ήταν και ο δεσμός με τα όπλα τους. **«Ήταν οι σύντροφοί τους στον πόλεμο και γι' αυτό δεν ήθελε κανείς να χάσει τη σημαία του»**, αναφέρει.

Τα δύο πρώτα χρόνια της Επανάστασης, από το 1821 έως τα μέσα του 1822, αναφέρει η κ. Καστρίτη, οι σημαίες των αγωνιστών φέρουν κάποια κοινά σύμβολα που είναι κυρίως τα σύμβολα της Φιλικής Εταιρείας. Αυτά τα σύμβολα επαναλαμβάνονται σε διάφορες σημαίες και με διάφορους τρόπους. Η ανάγκη για την ύψωση σημαίας ήταν τέτοια που όποιο σώμα δεν είχε προέβαινε στην κατασκευή αυτοσχέδιας από πανί. Ακόμα και τα τσεμπέρια που φορούσαν οι γυναίκες για να καλύπτουν το κεφάλι τους χρησίμευαν για σημαίες την πρώτη στιγμή.

Στη συνέχεια από το 1822 και μετά κυριαρχεί ο Σταυρός σε λευκό ή γαλάζιο φόντο, ενώ τα χρώματα εναλλάσσονται ακόμα. Πρώτο λόγο έχει ο Σταυρός ως σύμβολο της Ορθοδοξίας και διάφορα σύμβολα της Φιλικής Εταιρείας.

Τα σύμβολα της Φιλικής Εταιρείας είναι αυτά του εφοδιαστικού ιερέως, ο δεσμός με τις 16 στήλες, ο σταυρός, οι λέξεις Ελευθερία ή Θάνατος με τα αρχικά τους ή ολογράφως, ο Σταυρός πάνω την ημισέληνο.

«Οι περισσότεροι αγωνιστές τα πρώτα πέντε χρόνια επιμένουν να αποτυπώνουν στις σημαίες τους σύμβολα που θεωρούν ότι τους προστατεύουν τους ίδιους. Όπως προστάτες αγίους, σύμβολα που συνδέονται με την οικογένειά τους» τονίζει η κ. Καστρίτη.

Ο δεσμός είναι τέτοιος που «δεν τις εγκαταλείπουν σε καμία περίπτωση από την επόμενη ημέρα της καθιέρωσης της γαλανόλευκης, από το Σύνταγμα της Επιδάουρου. Γίνεται μία προσπάθεια να υπάρξει μία κοινή σημαία».

«Μπορεί να διανέμουν γαλανόλευκες σημαίες, τις υψώνουν παράλληλα όμως με τις προσωπικές τους. Οπότε θα πάρει κάποιο χρονικό διάστημα μέχρι να επικρατήσει η γαλανόλευκη ως κοινή σημαία σε όλους τους αγωνιστές» αναφέρει η κ. Καστρίτη.

Η σημαία που ύψωσε ο Γεώργιος Σισίνης και σχεδίασε ο Παλαιών Πατρών Γερμανός

Από τις πρώτες προσπάθειες που έγιναν για την επικράτηση κοινής σημαίας είναι αυτή που σχεδίασε ο Παλαιών Πατρών Γερμανός και ύψωσε ο Γεώργιος Σισίνης στην Ήλιδα το 1821.

Η κίνηση ξεκίνησε από το Πελοποννησιακό Διευθυντήριο λίγες εβδομάδες μετά την έναρξη της επανάστασης όπου αποφασίστηκε να σχεδιαστεί μία σημαία που θα διανέμονταν στους οπλαρχηγούς της Πελοποννήσου. Είναι η μοναδική που έχει φτιαχτεί από μετάξι, ενώ είναι ζωγραφισμένη με σύμβολα του εφοδιαστικού ιερέως της Φιλικής Εταιρείας.

Ο δράκος που καταπίνει τον λαγό

Η σημαία του Τζανετάκη Γρηγοράκη υψώθηκε το 1821 και μας δίνει μία εικόνα των σημαιών που επικρατούσαν. Όπως μας εξηγεί η κ. Καστρίτη, ο κάθε αγωνιστής επιλέγει να αποτυπώσει σύμβολα που τον αντιπροσωπεύουν.

Εκτός από τα σύμβολα της φιλικής εταιρείας όπως ο δεσμός με τους 16 στύλους, υπάρχουν και άλλα που δεν ερμηνεύονται τόσο εύκολα, όπως ο ήλιος και ο δράκος που καταπίνει τον λαγό.

«Προφανώς αντιπροσωπεύουν κάποια μάχη του καλού ενάντια στο κακό, τον αγώνα των Ελλήνων ενάντια στους Τούρκους. Και κάποιες πολύ προσωπικές επιλογές του κάθε αγωνιστή. Πολλά από αυτά δεν μπορούμε να τα ερμηνεύσουμε» μας αναφέρει.

Με τη σημαία του Τζανετάκη-Γρηγοράκη ενώθηκαν οι Μαυρομιχαλαίοι στην Ανατολική Λακωνία και χρησιμοποιήθηκε στην άλωση τη Μονεμβάσις το 1821.

Με έναν άγιο κι έναν προφήτη

Από τα πρώτα χρόνια της Επανάστασης είναι και η σημαία του Ηλία Μπισμπίνη από τον Μυστρά. Είναι μοναδική και γιατί είναι κεντημένη στο χέρι. Απεικονίζει τον Άγιο Γεώργιο, τον αγωνιστή άγιο, ενώ ο Μπισμπίνης επιλέγει να απεικονίσει και τον προστάτη του, τον προφήτη Ηλία.

«Το ύφασμα είναι βαμβακερό και φτιαγμένη στο χέρι από την οικογένειά του».

Το φίδι στον Σταυρό του Ναυτικού

Η σημαία που χρησιμοποιούσε το ναυτικό στον αγώνα έχει έναν ιδιαίτερο συμβολισμό, το φίδι.

«Πρόκειται για ένα σύμβολο που επανέρχεται σε πολλές σημαίες της περιόδου και έχει μία σημασία, πρόκειται για ένα αρχαίο σύμβολο που επανέρχεται τόσους αιώνες μετά στα σύμβολα της επανάστασης. Το φίδι που περιστρέφεται και κουλουριάζεται γύρω από τον σταυρό ή από τη λόγχη. Πιθανόν να συμβολίζει τη δικαιοσύνη του αγώνα, ο τρόπος που κουλουριάζεται δηλώνει τη συνέχεια, πιθανόν τη συνέχεια του αγώνα και της προσπάθειας» σύμφωνα με την κ. Καστρίτη.

Τα νησιά — μπροστάρηδες και οι σημαίες τους

Τα νησιά και ιδιαίτερα η Ύδρα, οι Σπέτσες και τα Ψαρά έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο στον αγώνα για την ελευθερία. Στις σημαίες τους έχουν κοινά σύμβολα όπου

κυριαρχεί η παρουσία του σταυρού πάνω στην ημισέληνο και του φιδιού πάνω στην άγκυρα.

Ο «σταυρός πάνω στην ημισέληνο προφανώς εκφράζει την ελπίδα για τη νίκη του χριστιανισμού και του αγώνα τους απέναντι στους Οθωμανούς, αλλά και μία προσπάθεια να ταυτίσει τον αγώνα με έναν γενικότερο αγώνα αυτόν των Χριστιανών».

Σε ό,τι αφορά τα χρώματα, το μπλε προφανώς παραπέμπει στο χρώμα της θάλασσας και το κόκκινο συμβολίζει είτε το αίμα που χύνεται για την επανάσταση είτε την ιερότητα του αγώνα.

Ο ναύαρχος Μιαούλης και ο πυρπολητής Κανάρης

Οι δύο ηγετικές φυσιογνωμίες του αγώνα επέλεξαν γαλανόλευκη σημαία, ωστόσο, οι διαφορές είναι ευκρινείς τόσο στην επιλογή του αριθμού των γραμμών όσο και στο χρώμα του Σταυρού.

Η τρίχρωμη σημαία της Φιλικής Εταιρείας και γιατί επελέγη η γαλανόλευκη

Ο Δημήτρης Υψηλάντης ερχόμενος στην Ελλάδα έφερε την τρίχρωμη σημαία με το λευκό που συμβόλιζε την αδελφότητα, το κόκκινο για τον πατριωτισμό και το μαύρο τη θυσία, και έφερε τον Φοίνικα και τον Σταυρό μέσα σε δάφνη και υψώθηκε πρώτη φορά τον Φεβρουάριο του 1821 στο Ιάσιο.

Η σημαία αυτή δεν προκρίθηκε από την Εθνική Συνέλευση της Επιδαύρου καθώς, σύμφωνα με τον Τρικούπη, η Συνέλευση θεώρησε πως ήταν προς τα συμφέροντα του Έθνους να αντιπαρέλθει τα Φιλικά σύμβολα που είχαν οι σημαίες της επανάστασης για να δώσει την αίσθηση στην Ευρώπη ότι ο αγώνας ήταν απελευθερωτικός αγώνας ενός έθνους και όχι ένα επαναστατικό κίνημα μιας μυστικής εταιρείας, όπως αρχικά θεώρησαν οι Αυλές της Ευρώπης.

Οι εκδοχές για την επικράτηση του λευκού και του κυανού είναι πολλές, μεταξύ αυτών ο συμβολισμός του ουρανού και του αφρού από τα κύματα της θάλασσας, της αγνότητας και της ουράνια δύναμης, αλλά ακόμα και ότι πρόκειται για συνδυασμό της βράκας του ναυτικού και της φουστανέλλας. Η χρήση των εννέα παράλληλων γραμμών δεν έχει ερμηνευτεί, ωστόσο ο αριθμός θεωρούνταν

ανέκαθεν ιερός. Οι γραμμές είναι παράλληλες καθώς συμβολίζουν τη θάλασσα με τον κυματισμό της.

Ένα σπάνιο απόκτημα

Το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο έχει ίσως τη μεγαλύτερη συλλογή σημαιών από την αρχή της Επανάστασης και έως τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο οι οποίες ξεπερνούν τις 200. Είναι ελληνικές, επώνυμες οι περισσότερες και ταυτισμένες με γεγονότα. Οι σημαίες έχουν παραδοθεί στο Μουσείο από τους απογόνους των αγωνιστών, ενώ μεγάλο τμήμα της συλλογής προέρχεται από το παλιό υπουργείο Στρατιωτικών μετά από μεγάλη πυρκαγιά στα ανάκτορα, τη σημερινή Βουλή.

Ένα από τα πλέον πρόσφατα είναι σπάνιο αντίγραφο η σημαία ήταν του τάγματος των Ελλήνων που μετά τα ορλοφικά έφυγαν στη Ρωσία και

ενσωματώθηκαν στον ρωσικό στρατό, ενώ πολέμησαν στην Κριμαία. Το τάγμα ονομάστηκε Τάγμα της Μπαλακλάβα. Η σημαία δόθηκε στο Τάγμα από την Αικατερίνη τη Β' της Ρωσίας και είναι η μοναδική που έχει διασωθεί. Το πρωτότυπο βρίσκεται στο Ερμιτάζ, ενώ το πιστό αντίγραφο που έχει το Μουσείο έχει υφανθεί σε αργαλειό της εποχής και έχει ζωγραφιστεί στο χέρι από ειδικά εργαστήρια.